

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

U d s i g t
over
den idololatriske Cultus
som
omtales i Bibelen.

Første Afdeling.

U d g i v e t

som

Andbydelsesskrift til den offentlige Examen

i September 1838 ved Odense Kathedralstole

af

Chr. H. Kalkar,

Oversætter.

Trykt hos S. Hempel i Odense.

At undersøge Afguderiets Oprindelse og hvorledes den hele Cultus af eiendommelige Gudestikkelser har dannet sig, ligger uden for den nærværende Afhandlings Plan, hvis Hensigt det er at levere et Bidrag til den bibelske Archæologie og at udvikle, hvordan det israelitiske Folk til forskjellige Tider hengav sig til det hedenske Væsen og hvilke de Guddomme vare, der skaffede sig Indgang hos Folket.

De ældre Bibelforskere søgte med megen Iver et historisk Udgangspunct for Idolatrien, overbeviste om, hvad vore hellige Bøger ogsaa aabenbart bevidne, at Troen paa een Gud var den oprindelige og at Mennekeslægten først ved et Fald (Rom. 1, 20—25) forgubede Skabningen og nedsaak til Fleerguderiets Afstyelighed. Jndas taler i sit Brev (B. 11) om de falske Lærere, over hvilke han raaber Bee, *ὅτι τῆ ὀδοῦ τοῦ Καῖν ἐπορεύθησαν*; heraf i Forbindelse med en vrang Oversættelse af Gen. 4, 25 *מִן הַהָיָה לְקַיִן בְּשֵׁם אֱלֹהִים* - tum profanatum est in invocatione nominis Dei - udledede man, at Cain allerede var den første Afgudsdyrker. ¹⁾ Wilkaarligheden heraf er iøinesfaldende;

¹⁾ Heidegger. hist. Patriarch. I. cap. VIII. Leusden Phil.-Hebr. mixt. II. 282. Pfanneri system. theol. Gentil. 311. Buddci Hist. Eccles. V. T. I 157-159.

ikke mindre vilkaarlig er Eusebii Mening, at Serug Gen. 11, 12 var den første Afgudsdyrker (see Suidas under Navnet Σερούχ); man seer her, som ved lignende mythologiske Sagn, kun Bestræbelsen at knytte visse Udviklinger til be- kjendte Navne.

Den første bestemte Efterretning om Afgudsdyrkelsen findes i Josua sidste Tale 24, 2 hvor han foreholder Folket, „at deres Fædre, Tarachs, Abrahams og Nachors Fæder, paa hiin Side Floden vare Afgudsdyrkere“, og at det var derfor (thi dette ligger i det 5die Vers cfr. Gen. 12, 1), at Gud kaldte Abraham fra sit Fædreneland. Abrahams Stamfædre boede, som bekjendt, i אַרְרַם בְּשׁוּר i Mesopotamien, Chaldæernes²⁾ ældste Sæde; den Afgudsdyrkelse, der altsaa herffede i Tarachs Familie, har i sine væsentlige Momenter dannet Grundlaget for den senere chaldæiske-babyloniske Religion. At Abraham selv deeltog i denne Gudstjeneste, for han af Gud modtog Kaldelsen, fortælle gamle Sagn;³⁾ de hellige Efterretninger melde intet derom. I hvorvel vi med al Rimelighed kunne slutte, at hiin chaldæiske Gudsdyrkelse var en astrolatrisk, hvortil Landets Beskaffenhed og Jndbyggernes Levemaade nærmest maatte lede dem, saa ere vore Efterretninger dog altfor sparsomme til at vi her kunne bestemme det nøiere.⁴⁾ En egen Tempeltjeneste ere i hiin graa Oldtid neppe at tænke paa; hele Genesis kjender, som bekjendt, endnu ikke Temples, kun Mindestene, Baitylier; dog havde

²⁾ See Gesen. til Es. I. 99. Thes. I. 55. Winer Realex. I 255.

³⁾ Philo I. 371. 615. II. 417 (ed. Mangey); anderledes Joseph. Ant. I. 7.

⁴⁾ Om den senere forekommende babyloniske Cultus tales længere hen.

sandsynligviis Laarnet i Babel, foruden den nærmeste Hensigt, ogsaa et religiøst Niemeed. Derimod Gudebilleder finde vi tidligere, som vi strax skulle omtale. Abraham og Isak bevarede deres Huus fri for al Afgudsdyrkelse, men endstjændt Genesis ikke udtrykkelig omtaler de i Landet sparsomt boende Cananiter som Afgudsdyrkere paa Abrahams og Isaks Tid, saa tilkjendegiver den Sjernhed, hvori Stamfædrene holdt sig fra Canaans Indbyggere, den Sorg, Esau voldte sine Forældre ved at ægte cananitiske Hustruer, tilstrækkelig, at den af Gud udvalgte Familie allerede da saae Afguderiets Wederstyggelighed omkring sig. Og deres egen Familie kunne de ikke engang holde reen derfra. Ved Samqvem med Fædrenehuset fik det atter Indpas; Rachel sijal sin Faders תְּרָפִים Gen. 31, 19.

Hvad forstaaes derved? Ordet forekommer foruden i Rachels Historie, ogsaa Jud. 17, 5, hvor Micha gjør sig en אִפֹּדִים Ind. og תְּרָפִים 18, 14, hvor der seies til וַמִּצְבָּחָהּ 1 Sam. 15, 25, hvor Talen er om וַתְּרָפִים אֵין, 1 Sam. 19, 15, 16, hvor Michal for at lade, som om det var David, der laae i Sengen, tog תְּרָפִים, 2 Reg. 23, 24, hvor Josias blandt øvrige Wederstyggeligheder fjernede Theraphim; Ezech. 21, 26 spørger Kongen af Babel sine Theraphim; Hos. 5, 4 staaer det atter sammen med אִפֹּדִים; endeligen hedder det Sach. 10, 2 וְהִתְרָפִים רָבִירוּ אֵין. Vi have saaledes Vidnesbyrd fast fra enhver Tidsalder om, at hiin tidlige chaldæiske Afgudsdyrkelse vedligeholdte sig. At disse Theraphim vare Afgudsbilleder, og det et Slags Penater eller Larer, er iøinesaldende. Blandt de mange forskjellige Derivationer, man har forsøgt af dette Ord, idet man snart har villet ansee תְּרָפִים for censbetydende med אִפֹּדִים, snart har udledet det af Syr. תְּרָפָה, som efter en falsk Angivelse skulde

betegne at udspørge⁵⁾, snart af et ligesaa usikkert $\eta\eta$, at leve vel, har ingen hidtil vidst at skaffe sig nogen varig Indgang; nærmest komme de, som henføre Ordet til $\eta\eta$ eller $\alpha\pi\alpha$ læge (hvoraf $\alpha\pi\alpha\eta\eta$), frelse, hvoraf Betydningen af $\alpha\pi\alpha\eta\eta$, som dii tutelares, sospitantes, med meest Sandsynlighed fremgaaer⁶⁾. Meest ubestemt er LXX; thi medens de i Genesis have $\epsilon\acute{\iota}\delta\omega\lambda\alpha$, have de i 1 Samuels Bog 19. $\kappa\epsilon\nu\omicron\tau\acute{\alpha}\rho\iota\alpha$, hos Ezechiel $\gamma\lambda\acute{\upsilon}\pi\tau\acute{\alpha}$, hos Hoseas $\delta\acute{\eta}\lambda\omicron\upsilon\varsigma$, hos Zacharias $\acute{\alpha}\pi\omicron\sigma\theta\epsilon\gamma\gamma\omicron\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\upsilon\varsigma$; dog have de ogsaa beholdt Navnet $\Theta\epsilon\rho\alpha\phi\epsilon\acute{\iota}\nu$ Jud. I. 1 Sam. 15, 25. 2 Reg. 23, 25; en lignende Usikkerhed i Doversættelsen findes hos Syreren og Araberen. Saa meget sees dog af de nævnte Steder, at der ved Theraphim skal tænkes paa virkelige Billeder⁷⁾, Idoler, som skulde betegne nationale eller huuslige Guder. Laban gjør udtryffeligen Forstjælnis mellem sin og Abrahams Gud B. 55, og de omtalte Steder Jud. 15, 23. 2 Reg. 23, 25. Ezech. 20, 21. Zach. 10, 2 sætte dem ligefrem i Klasse med de Uffhyeligheeder, som besmittede det hellige Folk og Land. Vel have adskillige Fortolkere gjort sig Samvittighed over, at der i Davids Huus 1 Sam. 19 kunde findes Theraphim; Luther meente, at det var Billeder, som vare blevne tilbage fra den forrige afgudiske Tid under Dommerne, og at det gif med disse, som det paa hans Tid gif med de katholske Billeder, der ei heller alle bleve ødelagte strax, „die an etlichen Orten

⁵⁾ Hvorfor Spencer de legib. III. 2. ligefrem sætter dem i Klasse med Urim og Thummim; heri samtykker Studer (D. B. der Richter Pag. 369.).

⁶⁾ Buddei H. E. I. pag. 425. Carpzovii App. 380. Jurieu hist. des dogmes P. III. p. 458.

⁷⁾ Pfeif. Dub. Vex. Addit. de Teraphim p. 86 sq.

bewahrt werden zum Gedächtniß des Aberglaubens, das man irgends schauen und die Kinder damit spielen läßt“; et saadant Willede havde Michal grebet i sin Haft, da hun ei vidste, hvad hun ellers kunde tage. Men, saa antageligt dette Forsvar for Theraphim i Davids Huus end kunde synes at være, saa er det dog rimeligere, at især hos den qvindelige Deel af Folket den overtroiske Cultus aldrig gandske blev udryddet, fordi Qvindelkjønnet da var uden al religiøs Underviisning; Sauls hele Anskuelse af Religionen har neppe bevirket, at han gjorde sig synderlig Umage for at den saade Guds Tjeneste kunde være den enehersekende i hans Huus. At det var Huusguder, sees ogsaa af Gen. 31, 19, hvor Rachel stjæler אֲשֶׁר לְמַדְבָּיָה חֲרָרִים cfr. B. 30, hvor Laban ogsaa udtrykkeligen kalder dem sine Guder. Sandsynligviis havde de en menneskelig Figur 1 Sam. 19; men vare smaa, siden Rachel kunde skjule dem under Sæddelen; thi at Michal brugte et saadant Willede, for at indbilde de Sogende, at det var David, beviser intet for at de havde det menneskelige Legemes Størrelse, eftersom blot Hovedet blev sect, og dette endda var dækket med et Slags Teppe⁸⁾. Efter en høist usikker Conjectur af Michaelis skulle vi ved חֲרָרִים have at tænke paa et Slags Eilener eller Satyrbilleder⁹⁾, en Mening, der kun har saare lidet for sig. Oprindelsen til dem er vistnok ligesaa lidet ved Ath. Kirchner at hente fra Ægypten (Oedip. Ægypt. 1, 4. Cap. 3.) som med Spencer fra Zabierne; deres chaldæiske Herkomst beviser Gen. 31 tilstrækkeligen, som ogsaa Wislitsch har godtgjort¹⁰⁾; men i saa Fald torde det neppe

⁸⁾ See mine Quæst. Bibl. spec. 2.

⁹⁾ Comment. Gott. Brem. 1766 § 3, 4.

¹⁰⁾ Ægyptiac. 1. Cap. VIII. § 3. Hottinger vilde (Hist. Orient.

være tvivlsomt, at Theraphim staaer i Forbindelse med den chaldæiske Soldyrkelse; netop Solen tilfrev man den bestjærmende og helbredende Magt, hvoraf den senere Sammenblanding af Jupiter $\gamma\alpha$ og $\lambda\alpha$ Solen¹¹⁾. En anden Anskuelse, som Buddæus hylder¹²⁾, ifølge hvilken Theraphim kun skulde være imagines, Aner, der siden fik en afgudist Dyrkelse, synes slet ikke at kunne forenes med Orientens religiøse Cultus.

Hvorliden det iøvrigt lykkes Jakob at faae den fra Mesopotamien medtagne Afgudsdyrkelse udryddet i sin Familie, viser, at han ved Ankøbsten til Sichem udtrykkeligen maatte forlange de אלהי נכרי , som hans Folk var i Besiddelse af, udleverede (Gen. 35, 2). Det hele Eted aabenbarer os allerede den theokratiske Anskuelse; Besiddelsen af den fremmede Afgud besmitter; der gaar derfor Renselse i Forveien (הַטְּהָרָה), saaledes som Diod. 1, 65 fortæller det om de ægyptiske Konger, naar de skulde offre. Klæderne selv ansees for besmittede, cfr. Exod. 19, 10=14.¹³⁾ Gudedillederne, tilligemed hvad dermed staaer i Forbindelse, blive nedgravne, B. 4. Til afgudiske Legn høre fornemmeligen Dreningene, der tidligere betragtedes som Amuleter, saaledes som det endnu er Brng i Orienten¹⁴⁾. Disse nedgravede han under Egen eller Lerebinten

cap. 8. pag. 281) etymologisk henføre dem til Arabiens Thilsemath eller Taliéman.

¹¹⁾ Münterss Relig. der Babylonier Pag. 18.

¹²⁾ H. E. V. T. pag. 120.

¹³⁾ Böttiger Ideen zur Kunstmythologie I. 118 f.

¹⁴⁾ Harmar Beob. III. 310-315. August. ep. 73. Exsecranda superstitio ligaturarum, in quibus etiam inaures vivorum in

הלל (Gesen. Thes. 1, 50); thi allerede meget tidligen betragtede man Egen som et helligt Træ, hvortil historiske Minder, religiøs Cultus, og ifølge heraf ogsaa Dvertroen og Afgudsdyrkelsen knyttede sig ¹⁵). Nærværen Ege forekommer hos Josua 24, 26. hvor et Mindesmærke blev opreist, endog Abimelech blivør i Sichem valgt til Konge אבִימֶלֶךְ וְיָחִי. Jud. 9, 6.

Endskjendt den hellige Historie lader det store Tidrum, i hvilket Jakobs Familie, i Ægyptens Trældom, opvorte til et talrigt Folk, fast uomtalt, bemærke vi dog tydeligen Folkets sørgelige Forvildelse i religiøs Henseende; Fædrenes Gud levede kun i en dunkel Erindring (Exod. 3, 16); talrige vare Ægyptens Afguder iblandt dem. Vi behøve ei at indskrænke os til de Forbud, hvorved afgudiske Skikke i den mosaiske Lovgivning forebygges, men ogsaa udtrykkelige Vidnesbyrd om Folkets Affald mæde os paa flere Steder. „Ejerner de Guder,“ siger Josua i sin sidste Tale, „hvilke I dyrkede hiin sides Floden og i Ægypten;“ Ezech. 20, 5—10 skildrer udførligen Jehovas Omfarg for at udfrie dem fra den ægyptiske Afgudsdyrkelse (הַשְׁלִיכִי גִלְיִי מִצְרַיִם), af denne udkaster han et Billede med prophetisk Alvor Ezech. 25, 5. 19, 21. Nu er det vet vist, at den ægyptiske Religion var en symbolisk Naturtjeneste ¹⁶), deels Zoolatrie

summis ex una parte auriculis suspensa deputantur, non ad placendum hominibus, sed ad serviendum dæmonibus.

¹⁵) Kiesling de superstizioso Israelitarum sub queren cultu. Derat Jud. 9, 36. אֵלֶּיךָ מְעוֹבְבִים - Trældomsgegn. Om Gudernes Dyrløse under Lunde komme vi siden til at tale.

¹⁶) Görres Mythengeschichte der asiatischen Welt. 2, 335 sq.

deels Afrotatrie; men naa er denne Depravation, hvilken vi med Alffye ledsage, er indkommen i den ægyptiske Gudelære og om den esoteriske Lære virkeligen var monotheistisk ¹⁷⁾, lader sig umuligen nu med afgjørende Visshed bestemme. Saaledes som vi finde Israelliterne berørt af den, er det Folkereigionen i dens crasseste Skikkelse, i hvilken Zoolatrien spille Hovedrollen.

Smidlertid finde vi, saa megen Forbindelse end Israelliterne senere stod i med Ægypten, dog ikke de sædvanlige ægyptiske Guder udtrykkeligen nævnte i den hellige Skrift; vi kunne altsaa ikke med Visshed slutte noget om, hvilke Afguder Israel fornemmelig dyrkede i Ægypten, hvilke de senere hentede derfra. Ikkum i eet Punkt vil den ægyptiske Idolatrie være umiskjendelig, nemlig med Hensyn til Apis=Dre=Dyrkelsen.

Hvor rimeligt det ogsaa er, at Dyrene hos Ægypterne ikke betragtedes som Guder, men kun som Symboler for disse, saa er det ikke destomindre vist, at hvad der for de mere Indviede kun var Symbol, antog en langt materielle og crasere Form for Folket; det betragtede Dyrene ikke som Tegn paa Guder, men som Indehavere af den guddommelige Sjæl ¹⁸⁾. Saaledes gik det ogsaa med Israelliterne, hos hvilke ogsaa Billedet forverledes med det, som skulde betegnes ved samme. I Ægypten selv var, som bekjendt, Apis Hovedgjenstanden for al Dyrkelse, Sindbilledet paa Osiris, Symbolet for den befrugtende Kraft,

¹⁷⁾ Dette er Grundideen i Prichards Analysis of the egyptian Mythologie, oversat af Haimann paa Tydsk. Bonn 1837, sfr. Heerens Idee 111.

¹⁸⁾ Görres Mythengeschichte I. 397.

Landets Bøffjermer ¹⁹⁾; det var ogsaa rimeligt, at Stueden, der brugtes saameget ved Agerdyrking ²⁰⁾, blev anvendt til at symbolisere den heieste Gud, af hvem Agerdyrkingen er afhængig. Som et saadant Symbol for den heieste Gud dannede Aron Guldkalven Exod. 32, 5 אֱלֹהֵי אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים מִמְצָרַיִם, Deut. 9, 21. Ps. 106, 19, hvilket tilstræffeligen beviser, hvor grundfæstet Apisdyrkingen var i Folket. Saadan var ogsaa den af Zeroboam indførte Kalvetjeneste ²¹⁾ 1 Reg. 12, 28. 2 Reg. 10, 29. Hos 10, 5 cfr. Ezech. 20, 8 og den Lethed, hvormed denne vel først symboliske Billedtjeneste forvandlede sig til et fuldkomment Afguderi, vidner om at den nedarvede Anskuelse end ikke ved de mange den renere Dyrkelse tilsigtende Foranstaltninger havde kunnet udryddes tilstræffeligen. Vel er den ægyptiske Oprindelse af nærværende Moscholatrie umiskjendelig, men dog maa man ikke glemme, at fast i alle gamle Religioner ²²⁾, Dren dyrkedes som et Gude-Symbol, endog hos de Folkeslag, der ere af forskjelligt Oprindelse f. Ex. Celterne ²³⁾.

Paa samme Maade forholder det sig med Slangen;

¹⁹⁾ Jablonski Pantheon II. 178 seq. Opera ed. the Water II. 16. Den af la Croze antagne Derivation af IIII - numerus - er lidet sandsynlig; ligesaa usandsynlig er Zoegas ΑΙΙΩΣ, senex, venerandus pater; cfr. Herod. 3, 28; Diod. I. 21. Strabo 17, 805.

²⁰⁾ Hug Untersuchungen über den Mythos der berühmten alten Völker Pag. 32.

²¹⁾ Battes ubeføiede Paastand, at den af Zeroboam indførte Kalvetjeneste ikke havde ægyptisk Oprindelse, har Hengstenberg med Klarhed vist tilbage (Authentic des Pentat. I. 155. 163.)

²²⁾ Creuzer Symbolik (Udg. 1837) I. 413.

²³⁾ Wöttiger Ideen zur Kunstmythologie I. 307 sq.

Slangedyrkelsen findes fast hos alle østerlandske, ja endog nordlige Nationer ²⁴). Ogsaa hos Ægypterne fandt Slangen Dyrkere ²⁵). Kneph eller Schnuphi er Livets Kilde, den besjælede Urkraft for alt, som har Liv, det Liv meddelende ²⁶), den phœniciske Agathodæmon, afbildet ved en Slange med opreist Hals, undertiden omkrandsset med en Lotosplante, og antydende Frugtbarhed og Helbredelsen.

Vi nævne denne her, fordi allerede Marsham (Can. chron. Pag. 149) anvender denne ægyptiske Overtroe paa Num. 21, 5 og meente, at Moses havde valgt et i den ægyptiske Magic almindeligt Tegns, for at afsværge den paaatrængende Ulykke. Saa meget maae vi indrømme, at det er paa-faldende, at, medens alt Billedvæsen med Undtagelse af Cherubstraterne paa det Strængeste er bortfjernet fra den mosaiske Cultus, her et Billede hæves som et Frelsens Tegns; men deraf at udelede, at Moses her har lempet sig efter overtroiske og afgudiske Forestillinger, er for dristigt, tilmed da den typiske Brug Joh. 3, 14, (om hvilken vi her ikke kunne udbrede os videre, men maae henvise, til hvad paa et andet Sted er sagt ²⁷), nødvendigvis afviser ethvert saadant Hensyn. Ifølge heraf kan man ikke bruge dette Sted til at bevise, at Israelliterne i Ægypten deeltog i Slangedyrkelsen. Et stærkere Beviis synes at ligge i 2 Reg. 18, 4; thi den fortsatte Dyrkelse, som Israelliterne viste den af Moses oprettede Kobberlange, hvilken de kaldte נחש ברזל, tyder hen til

²⁴) Münter Religion der Babyloner Pag. 33. Böttiger I. 56 sq.

²⁵) Herod. II. 74. Ælian Hist. Anim. II. 17. 17, 5. Priohard 209.

²⁶) Hug I. pag. 186. Jablonski Pantheon I. 4.

²⁷) Cregetiif Haandbog til det gamle Test. II. 69, 71.

at de vare vante til en saadan Cultus; imidlertid er dette dog ikke afgjørende, da det Mirakel, der i Orkenen skeete ved den, kan have foranlediget en Dyrkelse, fornemmelig hos Mængden, der havde glemt den egentlige Oprindelse, men kun kjendte dunkle Sagn om dem.

Dette angaaende de ægyptiske Guder ²⁸⁾. Saa sparsomme nu vore Efterretninger ere om de Guder, Israelliterne dyrkede i Ægypten, saa vide vi dog ikke saalidt om de overtroiske eller afgudiske Foranstaltninger og Skikke, som fandt Sted der; de mosaiske Forbud nævne ikke saa Skikke, som den vise Lovgiver strængeligen vilde have afskaffet hos sit Folk. Dertil hører קָדָשׁ, נְקִיָּם, Personer, som מְבַשְׂרֵי מַעֲוֹנוֹת רָרָשׁ אֵל - הַמְּתִים, וְיִלְכָּוּ, שִׂיחַ אִם; at en Deel af disse vare ægyptiske, er uimodsigeligt; andre havde de tilfældeds med de phœniciske og arabiske Nationer. I Ægypten Exod. 7, 11 og Babylon, Dan. 2, 2 finde vi מְכַשְׂפִּים; at det var Troldmænd, er isinesfaldende. Michaelis (Suppl. 1255) og Münter (Relig. den Babyl. 81) antage dem for Astrologer, der, idet de kunde forudsige Sol- og Maaneformørkelse, bildte Folket ind, at de kunde bevirke saadanne ²⁹⁾; men Derivationen af det arabiske קַשַׁ - er altfor usikker, til at man tør indskrænke מְכַשְׂפִּים dertil. Efter Gesenius og Winer kommer det af det Syriske, i hvilket קַשַׁא betegner at bede, hvorved da, efter en i det Hebraiske ei ualmindelig Analogie, Ord, som betegne hedenst Gudsstjeneste, ere overførte til Venærvælsen for afgudiske Personer eller Foretagender, altsaa skulde det blot betegne præstigiatores, Troldmænd i Almindelighed; de hebraiske

²⁸⁾ Om Kemphan see nedenfor.

²⁹⁾ Virgil Æneid. 4, 189. Ovid. Metam. 12, 263. See og Pag. 11.

Fortolkere forstaae derved *Dienerforblindere*³⁰⁾ (מַשְׁכֵּה הַרְבִּירִים הַחֹלְרִית לְמִרְאָה עֵין), siger *Aben-Esra* til *Exodus*) og af disse finde vi i Forbindelse med הַרְטָמִים en Mængde i *Egypten*. Dertil passer Derivationen af *Arab.* كَشَفَ at aabenbare, lade faae Kundskab om, meget godt. מְכַשְׁפִּים ere ifølge heraf de Præster, som forstaae den Kunst at opdage det skjulte, at skjule eller forvanske det Aabenbare. I en saadan Anledning henvende sig saavel *Pharao*, som *Nebucadnezar* til מְכַשְׁפִּים. Hyppigt dreves den Art af Trolddom af *Fruentimmer Exod. 22, 18*, disse vare i hele Oldtiden de særdeles udvalgte Redskaber for hoiere Aander, derefter *Romernes Matroner*, de tydske *Aruner*, *Hexe* o. s. v.

Den hyppigere forekommende Slags קַסָּם er upaatvileligen *Sandsigere*, *divinatores*, hvad enten man saa vil henføre den arabiske Grundstamme קַשָּׁם, den syr. קַסָּם at skjære til *Extispicium*, som *Michaëlis* gjør (*Suppl. 2277*) eller med *Gesenius* til *Udlæggere*, *Udolkere*³¹⁾. Alt disse vare i Brug hos *Egypterne*, som hos alle gamle Folkeslag, er uimodsigeligt³²⁾, og hvor strengt endog den mosaiske Lov forbød alle Arter af *Sandsigere*, *Lev. 19. 26. 51. 20, 6. Deut. 18 10*, saa var det dog umuligt at udrydde denne Overtroe, der grunder sig paa en den menneskelige Natur dybt indgroet Lyst at vilde vide Fremtiden forud. En egen Art af disse er מְכַשְׁפִּים *Deut. 18 10* eller עֹקְבֵימַיִם *Jos. 2, 6. 57, 5. Jerem. 27, 9* cfr. *Lev. 19, 26. 2 Reg. 21, 6. 2 Chr. 33, 6. Mich. 5, 1*; om dette Ord hersker stor Uvisshed. Den

³⁰⁾ *Carpz. App. 512.*

³¹⁾ Om disse see *Böttiger Ideen I. 73* sq.

³²⁾ *Jablonski Pantheon Ægypt. III. 171.*

grammatikalske Dannelsse fører nærmest paa Alben = Esras Mening ³³⁾, at derved betegnes Augures, der spaaede af Skyernes Form og Bevægelse. Et slikt Augurium af Skyerne har man imidlertid hidtil ikke opdaget, medens de øvrige astrologiske Bedragerier, hvortil ogsaa Ægypterne havde Tillid, ere saa hyppige i Oldtiden; dog kan det gjerne være, at de udtryffelige Vidnesbyrd om denne hemmelige Kunst ere tabte. Bekjendte ere de Tryllemidler, man tilskrev Mager ved Hjælp af Blikket; misundelige Dine kunde fortrylle. Et Spor heraf har man fundet i Sam. 18, 9 ³⁴⁾ Ogsaa paa צַרְפָּזָר har man overført dette. Carpzov anfører (Appar. Ant. Pag. 540) dem, som mene, at dette Ord komme af צַרְפָּז „quia præstigiatores oculos Spectantium fascinos tenent, ut falsum pro vero videant“, og dette ansees af Mange for den retteste Forklaring; saaledes har allerede Syreeren givet det og Thal: mudisterne ³⁵⁾ Det svarer i saa Tilfælde til βασκανία, fascinare 3: forhøre med Dinene, om hvilket Plinius VII 2 siger: In eadem Africa familias quasdam fascinantium Isigonus et Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes; derfor sættes βασκανοὶ og γοῖται samme hos Strabo XIV. Pag. 652. ὀφθαλμὸς βασκανος er sædvanlig hos de Gamle Plutarch Symp. 5, 7. Om denne udbredte Tro vidner ogsaa Virgil. Ecl. 111 nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos;

³³⁾ Ad Lev. 19, 20 רְבִימָהּ וְרִבְרִימָהּ בְּעֵינַיִם וְרִבְרִימָהּ cfr. Gusssetii Comment. ling. Hebr. s. עֵינַיִם

³⁴⁾ Mich. O. B. VIII. 210 sq.

³⁵⁾ Mischna IV. 211. af Surēnhuus.

ogsaa Horats Epist. 1, 4, 28 modtager sin Fortolkning heraf ³⁶). Der kunde altsaa være megen Rimelighed for at udlede $\pi\pi\omega$ af $\pi\pi$ og $\pi\pi$. Naar Nyere derimod f. Ex. Gesenius hellere ville antage $\pi\pi$ bedække, som Etamord og sætte det i Forbindelse med andre beslægtede Ord som $\pi\pi$ $\pi\pi$, da kunne begge Betydninger nok forenes med hinanden, ligesom fascinare er beslægtet med fascia. Imidlertid er Ordets Form derimod. Kommer $\pi\pi\omega$ virkelig af $\pi\pi$, da maa det oversættes ved en Skymager, en Besdrager, der udgiver sig for at kunne tilveiebringe Skyer, lade dem efter sit Viemed; dette er maa skee den rigtigste Forklaring, uagtet, saavidt jeg veed, ingen har fortolket Ordet saaledes. Det var en i Oldtiden meget udbredt Troe, at Hæve og Troldmænd kunde frembringe Skyer, af en liden Sky fremføre Hagel og overhovedet Uveir. Den classiske Oldtid har mange Exempler derpaa ³⁷).

Om ingen Deel af den ovenomtalte Overtroe har man paa-

³⁶) Om denne Overtro hos Orientalerne for nærværende Tid, see Schaus Reise Pag. 212. Høsts Reise til Marokko Pag. 213. Hos Hesiodor *Athiop* III. 7. findes Grunden til denne Overtro udførligen udviklet „da Luften kan fordrøves ved Alt, saa udbreder ogsaa Misundelsen sin fordrøvelige Ånde over Meget.“ See og Grimms *teutsche Mythologie*. Gøtt. 1835. Pag. 625. Vicentius Alhorius har skrevet en *Diss. de invidia et fascino veterum*. Græv. Thes. XII. 89.

³⁷) See Fortolk. til Virg. *Ænæid*. IV. 489. *Rudis antiquitas credebatur et attrahi imbres cantibus et repelli*. Senec. *nat. quæst.* Efr. de *franste meneurs des nuces*; ogsaa paa Tydsk er *Wetztermacherin* et Skjældsord for Hæve, s. Grimms *teutsche Myth.* 616. En *lex Visig.* taler om *maleficium et immissores tempestatum, qui quibusdam incantationibus grandinem in vineas messorumque mittere perhibent*.

lideligere Efterretninger, end om den med Slanger. Deres eiendommelige Natur, som gjorde dem til Gjenstand for Dyrkelsen (Pag. 9—10), bragte den paa mange Maader i Forbindelse med Besværgelse, og hvilken Færdighed Slangebeseværgerne havde naaet i Orienten, tildeels endnu have, derom have vi en Mængde ældre og nyere Vidnebyrd. Den hellige Skrift omtaler 3 Klasser af saadanne $\text{משנה} \cdot \text{משנה} \cdot \text{משנה}$, der maae adskilles fra hinanden.

Det almindelige Navn for at have med Slanger at gjøre synes שח at være, der sandsynligviis ogsaa er det rette Udtryk paa ὄφιομαντεία , Lev. 19, 26. Dent. 18, 10, Spaaen af Slanger ³⁸⁾. Mærkeligt nok er det imidlertid, at LXX fast overalt henføre שח til de saameget udbredte Barsler eller Augurer af Fugle f. Ex. Lev. 19, 50 ὄνκ οἰωνεῖσθαι , saaledes ogsaa Jonathan, Tarchi, og alle øvrige hebraiske Fortolkere; allerede Bochart har gjort opmærksom paa, at der istedetfor οἰωνομαντεία maa tænkes paa ὄφιομαντεία ³⁹⁾, Hesychius paastaar at ὄφεις ogsaa kaldes οἰωνοί . ⁴⁰⁾ Grunden hertil er vel, at den Form, hvori Grækerne toge deres Augurium, nemlig som Fuglebarsler, var dem den bekjendteste, hvilken de altsaa, endog om det ikke var ved Fugle, anvendte overalt, hvor det almindelige Udtryk af et Barsel skulde bruges. Der er derfor neppe Grund til med Gesenius at antage שח for eensbetydende med שח . Dette er det egentlige Udtryk for *incantare*, at besværges Slanger. Ordet,

³⁸⁾ Iliad. 2, 310. Heraf den almindelige Brug af שח at formode.

³⁹⁾ Hieroz. 1. 21.

⁴⁰⁾ *Ἐπεικὼς γὰρ λέγεται εἰς τὰς μαντείας τοὺς ὄφεις ἔχειν, ὅς καὶ οἰωνοὺς ἔλεγον* edit. Alberti II. 756.

som betyder at hvidske bruges om alle Incantationer Jer. 8, 17, Es. 10, 7. Ved saadan Besværgelser, der skeete med en sagte, hvidslende Lyd, blev Slangerne fremlokkede⁴¹), gjorde stive (cfr. Exod. 7, 9) o. s. v. Det tredje Slags er אֲרִיָּהּ, hvilke forstode at faae flere Slags i Forbindelse med hinanden, bringe dem til at dansse. Deut. 18, 11. Alt disse Arter Bedragerere vare hyppige i Egypten, er bekjendt nok (Voch. Hieroz. 1. 387 fl.)

Blandt de forskjellige Arter af Tryllemidler er dernæst ingen bekjendtere, end Dødningsbesværgelsen, hvoraf vi har et nogenlunde anskueligt Billede 1 Sam. 28; den hellige Skrift nævner to Slags, som strengeligen forbydes: אִשׁוּבָא וְשִׁמְרָהּ - אֲרִיָּהּ - אֲרִיָּהּ (og אֲרִיָּהּ אֲרִיָּהּ) Lev. 19, 31, 20, 6; 2 Reg. 21, 6. 2 Chr. 33, 6. Es. 8, 19. 29. 4. Eiendommelige var disse Slags for Orientalerne, Egypter⁴²), Babylonier⁴³), Perser⁴⁴). Grækere og Romere bleve de, som Alt Hemmelighedsfuldt, der havde at bestille med de Afdødes Rige en Bederstyggeslighed, deraf den Rædselsfuldhed, hvormed den blev afmalet⁴⁵). Dgsaa Moses søgte at udrydde dette Bedragerie, uden at det lykkedes tilgavns. Ligesom hos andre Folkelag, maa

⁴¹) Netop om de ægyptiske Incantatorer siger Helian det cfr. Minius 25, 5; 28, 4-5. Niebuhrs Reise I. 189.

⁴²) Wesseling til Herod. V. 92.

⁴³) Theodoret (de curandis affect. Græc. diss. 10), Münster Relig. der Babyl. 76. Böttiger l. o. p. 113. Lucian Νεκρομαντεία I. 464 ed. Reiz og Hemsterhuis Anm. dertil. Herod. IV. 12. 8. Strabo IG, 762, hvor endog Moses henføres til Nekromanterne.

⁴⁴) Hyde de religione Pers.

⁴⁵) Böttiger p. 63 sq.

man rimeligviis hos Orientalerne skjelne mellem den blotte Naadspørgen og den virkelige Anraaben af de Afdødes personlige Hjælp, Dffre til dem. Det første tilkjendegives sandhyuligen ved אִם-חַיִּים , det sidste ved $\text{אִם-חַיִּים} - \text{חַיִּים} \text{וְחַיִּים}$ — אִם udlædede Jablonsti ⁴⁶⁾ af det Ægyptiske, i hvilket Sprog *OYHB* betegner en Præst; Myere have søgt en semitisk Oprindelse til Ordet, stjænde Ef. 19, 5 taler for denne Overtroes ægyptiske Hødestavn; det betegner saavel Dødningsbesværgeren, eller fordi det for det Mesie vare Fruentimmer, Dødningsbesværgersken, som ogsaa den Mand (*πυθων*), som disse udgave sig for at være i Besiddelse af ⁴⁷⁾. De forstode at fremlocke de afdøde Aander, der opstige med en svag, pibende, mumlende Stemme — אִם Ef. 19, 5 — en Mening, der var udbredt over hele Aldtiden og grundede sig paa Troen om at de Afdøde kun vare Skygger, og altsaa ikke kunde have den stærke Stemme, som Legemer ⁴⁸⁾. Den anden Art er חַיִּים-וְחַיִּים , der af Fortolkerne sædvanligen blandes sammen

⁴⁶⁾ Opera ed. te Water I. p. 180-181; før ham Kircher, La Croze og A. see Bochart. Hieroz. I. 22.

⁴⁷⁾ I. XX. have som bekjendt givet det ved *εγγασμίδους*. Om den i psykologisk Henseende interessante Brug af Bugtalen til pythonske Goetier see Leo Allatius i Crit. sacri II. p. 1051 seq.

⁴⁸⁾ Iliad. 23, 101 følger den afdøde Sjæl *κατὰ - χθονος ἦντε κἀπνοσ --- τετραγυῖα*, saaledes Odys. 21, 5, hvor Lyden sammenlignes med Slaggermusenes. Grunden angiver Euschat. *Ἰστέον δὲ ὅτι μὴδικῶς τὰς ψυχὰς ἐπέλεχθη τριςμος, οἷα λόγον μὲν ἐνάφθρον ἐξερημένας ἄλλως δὲ θορυβοῦσαι.* Hos Hor. Satir. I. 8, 4, heres umbræ cum Sagana resonare triste et acutum; Claudian in Ruf. I. 123. Illic umbrarum tenni stridore volantum flebilis auditur questus; see og Heine Exeurs. til Æneid VI.

med den første. לֹא-שָׁרָר , der kun findes i nærværende Talemaade, og yderst sjældent om Gud Hiob. 5, 8 eller Andre Es. 11, 10, kan ikke betyde uden: søge efter, tye hen, søge Hjælp⁴⁹⁾. Ved dem, der søgte efter de Døde, tænkes altsaa paa de i Oldtiden hyppige Offer til Afdøde. For deres Velde i den ægyptisk-israelitiske Døvertroe taler den hele Gudsdyrkelse med Titheambus og Athor; ogsaa den hellige Skrift indeholder tydelige Vidnesbyrd i de $\text{וְהָיָה לְךָ אֱלֹהִים}$, til hvilken Israelliterne hengave sig Ps. 106, 29. Om $\text{וְהָיָה לְךָ אֱלֹהִים}$ Lev. 19, 51. Deut. 18, 11, just ere at henføre til nekromantiske Bedragerier, er uvist; den Maade, hvorpaa det staaer de anførte Steder og 1 Sam. 28, 5, 9, taler tydeligt for, at deres Kunst var forskjellig fra den, som חֹבָבִים øvede.

Endnu maa et overtroist Legn berøres. Lev. 26, 1 siges at $\text{לֹא-שָׁרָר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם}$ maa ikke sættes i Landet. Michaelis, som udbreder sig vidtløstigen derom i Mosaisk Ret⁵⁰⁾ antager det for beskrevne, med hieroglyphiske Legn bemalede Stene, hvorpaa religiøse Hemmeligheder var antegnede; saadanne, der tjene til at befordre Døvertroe og Troldom, hørte med til den ægyptiske Cultus; de bleve indmurede i underjordiske Hvalvinger; Graferne kaldte dem Syringes⁵¹⁾. Ordets ægyptiske Oprindelse, naagtet dets se-

⁴⁹⁾ Ikke, som Gesenius vil Thes. I. 556 percontaturus aliquem quærere, cfr. Comment. til Es. I. 432.

⁵⁰⁾ § 250 D. U.

⁵¹⁾ Ammian Marc. 22, 15. Sunt et Syringes subterranei quidam et flexuosi secessus, quos, ut fertur, perili rituum vestustorum adventare diluvium præseii, metuentesque, ne ceremoniarum oblitteraretur memoria, penitus operosis digestos sodinis per loca diversa struxerunt, et excisis parietibus, voluerum

nerre græske Form, synes Jablonski at have godtgjort ⁵²⁾. Men hvormeget end Lovgiveren søgte at affjære endog denne Anledning til Afgudsdyrkelse, saa trængte den dog ind fra alle Sider og Synet Ezech. 8, 8—11 afmaler med en frygtelig Sandhed disse med hieroglyphiske Tegne bemalede Stene, hvortil Afgudsdyrkelsen knyttede sig.

Lovgivningen paa Sinai satte Jehovas Dyrkelse som Grundlov for Israæl; „Hør Israæl! Herren Din Gud er kun een“ er Dverfskriften paa alle Anordninger; men ikke destomindre er Vandringen i Orkenen ogsaa betegnet med Erindringer om Afgudsdyrkelsen, hvortil foruden Historien om Guldkalven ogsaa Vidnesbyrdet Amos. 5, 25 hører. Dette Sted fortjener en næiere Dverveielse i Afguderiets Historie. Propheten siger: וְיָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְיָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, hvilket Stephanns gjentager (Act. 7, 43) *καὶ ἀνελάβετε τὴν σαγήνην τοῦ Μολοχ καὶ το ἄστρον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, Περμφὰν, τοὺς τύπους* &c. efter LXX. Forgjæves har man i den ægyptiske Mythologie villet paa- vise en *Remphan*, som Navn for *Saturnus* ⁵³⁾, hvilket altsaa כִּיִּי skulde betyde; om det Arabiske *Kewan* virkeligen hos *Camus* er *Saturnus*, drifter jeg mig ikke til at bestemme. Vissefælgelig forkastes maa den af *Drusus* opfundne og af *Hengstenberg* atter forsvarede *Conjectur*, at *Παῖφαν*

ferarumque genera multa sculpscrunt, quas Hieroglyphicas litteras apellarunt, Latinis ignorabiles. Cfr. Jablonski *Pantheon Ægypt.* III. 175 sq.

⁵²⁾ Opera ed. te Water I. 333.

⁵³⁾ Saaledes Jablonski *Remphan*, *Ægyptiorum Deus* i Op. ed. te Water II. cfr. derimod *Hengstenberg's Bemærkninger i die Authentie des Pentateuchs* I. 111. *Winer* (*Reallex.* II. 456) forsværer Meningen om *Saturn*.

— thi dette synes den rette Læsemaade for *Ῥεμφάν*, *Ῥομφάν* — kun er opstaaet ved en Feilskrift af רמפן (רמפן for רמפן); en Tradition ligger uidentiviel til Grund for Navnet Raifan eller Remphan. Propheten dadler, at de have baaret deres Konges ככר Telte; disse *ναοὶ* eller *ναῖεσσι* eller *πασοφορία* ere smaa Capeller, i hvilke Guddomsbilledet stod og blev baaret frem eller foran ⁵⁴).

Naar nu **LXX.** have oversat מולוך med *τοῦ Μολόχ*, da følger det ingenlunde deraf, at de have havt en anden Læsemaade eller Interpunction, men vel en anden Interpretation, som ogsaa har meget for sig. Hieronymus bemærker med Rette (til Amos l. c.) *Apostolos et Apostolicos viros in ponendis testimoniis de veteri testamento non verba considerare, sed sensum, nec eadem sermonum calcare vestigia, dummodo a sententia non recedant*, hvilket her saa meget lettere kunde skee, sem Stephanus havde **LXX** for sig. ⁵⁵) Moloch, hvis Navn er noksom bekjendt, er egentligen Ammoniternes Gud, hvis Dyrkelse var meget udbredt, til hvem man offrede Born, Lev. 18, 21. 20, 2. 2 Reg. 23, 10. Jerem: 52, 35 ⁵⁶). Efter Gesenius, de Wette, Winer skal derved forstaaes Saturnus, der, identificeret med *Κρόνος*, dyr-

⁵⁴) Drumann die Inschrift von Rosette Pag. 11.

⁵⁵) Selden de diis Syris p. 173 sq.

⁵⁶) Cfr. Bud. Hist. E. V. T. mod den blotte Februatio, som var Spencers Mening. Pfeiffer udtaler sig ikke tydeligt (Dub. Vex. p. 832 sq.). Mennekeoffere vare eiendommelige for den hele phœniciske Cultus, see nedenfor. Efter det uheldige Slag imod Agathocles offredes i Karthago 200 af de fornemste Born og 300 Mand indviede sig frivilligen i Døden. Plutarch de superstitione. cap. 20.

ledes saaledes hos Phœnicerne ⁵⁷⁾ Karthaginienserne ⁵⁸⁾; hos Grækerne laae Saturn egentligen udenfor Kredsen af deres Guder, henhørte til den blodige Tidid, der var bleven til Alfky ⁵⁹⁾; dog offrede man ogsaa i ældste Tider paa Rhodus Mennesker til Kronos ⁶⁰⁾, hvilken rædsom Ekil gif over til Italien ⁶¹⁾, og til Celterne ⁶²⁾; den senere Symbolik forverlede *Κρόνος* med *χρονος* og laae deri et Billede paa Tiden, som fortærer Alt, sig selv med sit Værk. Smidlertid kan der med Rette mod denne Forklaring af Molech om Saturn indvendes, at en Naturljenesle, der tillagde Saturn saa fordærvelige Egenheder, neppe vilde kalde ham især Kongen, Himelskongen, (𐤀𐤇𐤇 eller 𐤁𐤇𐤇 1 Reg. 11. 5. 53. 2 Reg. 25, 13.) Det synes derfor langt rimeligere, at Molech var Symbolet for Solen, som Boësius ⁶³⁾, og Münster ⁶⁴⁾ antage; den sidste identificerer ham med Baäl, hvis Dyrkelse ogsaa var af phœnicisk Oprindelse. En Middelvei gaar Buddens ⁶⁵⁾, idet han antager, at det Navn, som først brugtes til at betegne

⁵⁷⁾ Porphyrius (de Abstin. hos Euseb. Præp. Evang. IV. 16), Curtius IV. 3.

⁵⁸⁾ Den Beskrivelse, Diodor 20, 14 har af den kartageniensiske Kronos Billedstøtte, svarer aldeles til den Beskrivelse, Zarchi leverer til Jerem. 7, 31. Om den hos Karthagerne herskende Menneskeoffring see Münster Rel. der Karthager Pag. 13.

⁵⁹⁾ Böttiger l. c. I. 222 sq.

⁶⁰⁾ Euseb. Præp. Evang. IV. 16.

⁶¹⁾ Macrob. Saturn I. 8.

⁶²⁾ Dionysius Halicarn. hos Euseb. l. c.

⁶³⁾ De theol. Gentil. cap. 5. Lud. de Dieu ad Act. VII.

⁶⁴⁾ Religion der Karthager Pag. 8.

⁶⁵⁾ H. E. V. T. I. 767.

Solen, siden ogsaa gif over til Saturn; den asiatiske Mitraßdyrkelse, der taber sig i den høieste Oldtid ⁶⁶⁾, og Mitraß-Sol-Dyrkelsens Lighed med Moloch ⁶⁷⁾ taler ogsaa for, at der ikke er at tænke paa Saturnus, men paa Solen. Phænicerne erkjende jo bestemt deres Melkart for Solguden, og at dette Navn er eensbetydende med Moloch, (מלך קרה — Stadkongen) er i Diue faldende. Man seer altsaa, at LXX ikke uden Grund have oversat מלכך ved Moloch. Derfra kastes ogsaa nogenlunde Lys over det meget vanskelige כרי; allerede F. H. Michaelis ⁶⁸⁾ har gjort opmærksom paa, at כרי ifølge Sammenhængen umuligen kan være noget Nomen proprium, og Hengstenberg ⁶⁹⁾, der tiltræder hans Mening, har vistnok Ret, at man kun da er besejret til at afvige fra den appellativiske Betydning, naar der fra andre Steder lod sig anføre noget, som talte for et Proprium כרי; de tvende foregaaende og efterfølgende Status Constructi כריב og כריב tale ogsaa for, at her det samme maa søges. Derfor er כרי sandsynligviis et Appellativum (af כר) — „basis, Gestell,“ Stang eller Godstykke, hvorpaa deres Billedstøtter vare; dog synes Ordet at have været et for dette Brug eieendommeligt Navn. Noget lignende maa vel ogsaa søges i det Ord Kemp han eller Rai-phau, og istedetfor at Etymologerne Kircher og Jabloncki have anvendt deres Kløgt paa at udfinde en Guds Navn, staaer det maaffæe endnu tilbage for os, at finde en appellativisk Betydning af en Stang eller noget lignende deri; nu er Traditionen tabt for os.

⁶⁶⁾ Kreuzer Symbolik I. 213.

⁶⁷⁾ Seld. de diis syris p. 170.

⁶⁸⁾ Bibl. Hal. til dette Sted.

⁶⁹⁾ Die Auth. des Pent. I. 120 sq.

Naar denne Molochscultus fik Indpas hos Israelliterne, lader sig ikke afgjøre. Moloch er Hovedguden i den orientalske Naturtjeneste og skifter igjennem overalt, hvor der tales om det frugtbargjørende, avlende Princip i Naturen. — I den lange Omvandring i Orkenen fik altsaa Israelliternes Hang til Afguderiet tilstrækkelig Næring, og yttrede sig paa mange Maader. En bestemt Uttring deraf see vi Num. 25, 1 sq. cfr. 51, 16. Jos. 21, 17. Ps. 106, 28. Hos. 9, 10 i Dyrkelsen af מִלֶּכֶת מוֹאב, en moabitisk Afgud, der henhørte til Kredsen af de phæniciske Afguder, om hvilke vi strax skulle tale; at Zomfruer gave sig til Priis ved hans Tjeneste ⁷⁰⁾, viser den hele Fortælling. Navnet מוֹאב have Rabbi-erne ⁷¹⁾ udledet af מוֹאב at aabne (aperire hymen) ⁷²⁾. Hieronymus har derfor paaستاet, at der ved Peor skal forståes Priapus ⁷³⁾. Dette har mere for sig, end Gesenius ⁷⁴⁾ er tilbøielig til at indrømme; thi Priapus er aabenbart af orientalsk (phænicisk) Oprindelse ⁷⁵⁾ og et Slægtskab mellem Phallus- og Soldyrkelsen lader sig overalt paa- vise ⁷⁶⁾.

⁷⁰⁾ Herod. I. 131. 199. Münster Rel. der Babylon. Pag. 72.

⁷¹⁾ De jødiske Fortolkere's Mening, der falder noget i det Smudsige, har allerede Selden gjendreven de diis Syris p. 157.

⁷²⁾ Cfr. Carpzov. Appar. 492.

⁷³⁾ Libr. I. contr. Jovianum cap. 12, cfr. ad Hos. IV. 14.

⁷⁴⁾ Hall. Encycl. III. Art. Bel.

⁷⁵⁾ Efter Hug pag. 91 מִלֶּכֶת מוֹאב Frugtfa-der.

⁷⁶⁾ Böttiger l. c. p. 55. Hieronym. (ad Saian. lib. 5) holdt מִלֶּכֶת מוֹאב for eensbetydende med מוֹאב Num. 21, 29. 1 Reg. 11, 7. 2 Reg. 23, 13. Jerem. 48, 7; derfor taler den af Gesenius raaberaabte Etymologie af מוֹאב = מוֹאב betvinge, altsaa betegner Chemosch-dominus = מוֹאב. Andre satte Chemosch i Forbindelse

Ved Erobringen af Canaan skulde alle Minder om den affhyelige cananitiske (phæniciske) Gudsdyrkelse have været udryddet; men Indtagelsen af Landet gik, som bekendt, uordentligt til, en stor Mængde Cananiter bleve boende i Landet, og deres Afgudsdyrkelse besmittede snart det udvalgte Folk. Endog Jesua kunde ei udrette, at det i hans Levetid holdt sig fri for Afguderie; ved Enden af sit Liv maatte han indstændigen formane Folket til at fjerne de Afguder, de havde havt for sig Job. 24, 14 og paa Ny forpligte dem til Jehova Dyrkelsen. Den indgængene Forpligtelse holdt Israæliterne ikke og Dommernes Bog er fuld af Beskrivelse over, hvordan de forfaldt til Afguderie (Jud. 2, 7—17. 5, 1—7), offrede til Canaans Guder (sfr. Ps. 106, 34—39, byggede sig Kunde og Altare til deri at udføre den affhyelige Cultus. Her danmer nu Baal og Astartedyrkelsen Hovedgjensstandene. Hvad enten man med Gesenius ved Baal, der er Phænicernes især Tyrus Nationalgud ⁷⁷⁾, forstaaer Planeten Jupiter, hvilket den nysnævnte Kærde paa flere Steder udførligen forsvarer ⁷⁸⁾ eller med Münster ⁷⁹⁾ Solguden, saa er det vist, at hans Dyrkelse ret egentligen havde hjemme blandt de cananitiske Folkelag, og at den bidrog i høi Grad til at enervere Folket, da denne Cultus var dybt rodfæstet i det. 1 Reg. 16, 31. 52. 18, 19. Jer. 2, 8. 7, 9. 2 Chr. 28, 2. Man

med Moloch og Mileom og derfor taler den af Simonis Onom. raaberaakte arabiske Derivation af *مولى*, at være hurtig, hvorved det henføres til Solens Dyrkelse. See Pag. 38. 10.

⁷⁷⁾ Gesen. i Hall. Encycl. 21, 97.

⁷⁸⁾ Thesaurus p. 222, Hall. Encycl. 3, 397.

⁷⁹⁾ Reliq. der Karthager Pag. 31.

offrede ham ei blot Etude (1 Reg. 18, 25), men ogsaa som til Moloch, Børn (Jerem. 19, 5); ingen Eergelhd torde høres ved denne skrækkelige Dffring; med stærk og larmende Musik søgte man at overdøve Ekriget af Dornene. Paa Hvie Num. 22, 41. 1 Reg. 11, 7. Jerem. 19, 5, og paa Tagene Jerem. 52, 29 anvendte man Røgelse for Baål; ved hans Dffring anstilledes Dands 1 Reg. 18, 26 cfr. Erod. 52, 6 ⁸⁰⁾, man tilkastede ham Kys eller kysfede Bilsledstøtten. ⁸¹⁾ Dog ikke altid ledsagede saa fredelige Skikke hans Djensie; ligesom Cybeles, ⁸²⁾ Isis ⁸³⁾ og andre orientalske Guddommes Præster ⁸⁴⁾, saaledes pleiede ogsaa Baåls Præster at lemlæste sig selv, naar Guden ikke bønshørte dem, 1 Reg. 18 29. Hvad Baål, det mandlig frugtbringende avlende Princip var, det var den kvindelige Guddem Afstærte אִשְׁתֵּי בַּאֵל, der næsten stedse findes i Forbindelse med Baål Jud. 2, 13. 5, 7. 10, 6 1 Sam. 7, 4, som det udfangende, frugtbringende, kvindelige Princip. Var Baål Konge, saa var Afstærte Him-

⁸⁰⁾ Dands var, som bekjendt, en væsentlig Deel af de Gamles Gudstjeneste, cfr. Doughæi Anal. 152.

⁸¹⁾ Disse Kys (oscula) hører ogsaa væsentligen til den orientalske Cultus, hvorfra den forplantedes til Occidenten. „Ibi (in Sicilia) est ex ære ipsius Herculis simulacrum (o: Melkart); rictum eius ac mentum paulo attritum, quod in precibus ac gratulationibus non solum id venerari, sed etiam osculari solent. Ciceron. Action. in Verren IV. 43. 91.

⁸²⁾ Ovid. Fasti 4, 237. Catull. 63. 5. Plin. II, 19.

⁸³⁾ Herod. II. 42, 61.

⁸⁴⁾ Statius i Thebais 10, 161. Tibull. I. 17. Ipsa bipenne suos cædit violenta lacertos, sanguine effuso spargit multo deam. Lucan. Phars. I. 565: tum quos sectis Bellona lacertis sæva movet, cecinere Deos. Cfr. Aug. de civit. Dei VI. 10.

meldronning; Jerem. 7, 18. 44, 17 מְלִיכָה הַשְּׁמַיִם; den astronomiske Betydning heraf er tilstrækkeligen godtgjort ved 2 Reg. 25, 4. Navnets Oprindelse er usikker ⁸⁵⁾, derimod vist, at denne ægt-phœniciske Gudinde er Venus, Aphrodite og alle Ceremonier vare overensstemmende med de Forstillinger, man dannede sig om den undfangende, fødende; saaledes er hiin Mylitta eller Alitta ⁸⁶⁾ (מִלִּיטָא), den Fødende, endskjendt man ogsaa som Himmeldronning kaldte hende Maanen. ⁸⁷⁾ Ligesom nu ved Baäl ⁸⁸⁾ Forestillingen om Solen og Jupiter smeltede sammen, saaledes gif ogsaa Afstætte fra Maanegudinde tillige over til at betegne Planeten Venus, den Lykkebringende og som saadan er hendes Navn מְשִׁימָא ⁸⁹⁾ Jud. 5, 7; 2 Chr. 35, 5. Es. 17, 8 o. s. v. Naar hun i Karthago kaldes Juno ⁹⁰⁾, da er Grunden vel, som Creuzer angiver, at man efter romer-

⁸⁵⁾ Cfr. Ges. Lex. Hug l. c. p. 115 מֶלֶךְ-שָׁמַיִם — Tidens Begyndelse.

⁸⁶⁾ Herod. I. 131, 193. „Quarta (Venus) Syria Tyroque concepta, quæ Astarte vocatur. Cicero de nat. Deor. III. 23.

⁸⁷⁾ Lucian de dea Syria 4. Herodian 5, 6, 10.

⁸⁸⁾ Om Formen *η Baäl* see Seld. de diis Syris p. 213 sq. Til de syriske Guder regnes Lunus s. Tertull. Apol. 15. Spart. Carac. 6, 7, saavel som Luna. Overhovedet høre hermaphroditiske Forestillinger den syriske Gudsdyrkelse til. Münster Rel. der Karthager p. 35. Ogsaa Ægypterne troede det Samme om deres Maane: Plutarch. de Iside et Osiride. cap. 43.

⁸⁹⁾ Denne Betydning af מְשִׁימָא er med saa feierrige Grunde beviist af Gesen. Thes. I. 162-63, at den ældre Oversættelse Lunne nu maa ansees for stedse afskaffet. For ham har Hugo Grotius ad Jud. I. 13. yttret det samme. Om Grunden til den tidligere Fortolkning ville vi strax sige et Par Ord.

⁹⁰⁾ Aug. Quæst. in Jud. 16. cfr. Münster Religion der Karthager Pag. 30.

ffe Begreber vilde have en Juno til at staae ved Siden af Jupiter; hvor usikker netop den i Not. 90 anførte Kirkefader er med Hensyn til hendes Venævnelse, har Münster tilstrækkelig godtgjort. Hvad der meest har gjort saavel Waals som foruømmelig Astartes Dyrkelse berygtet, er den affstyelige Skik, hvorved Jomfruer til Ære for Gudinden hengav deres egen Ære. ⁹¹⁾ Denne forfærdelige Tilfidesættelse af det borgerlige og sædelige Livs første Vetingelser, og det endog til Ære for Gudinden, hvis Grund man hverken med Heyne ⁹²⁾ kan søge i en Udskielse fra de ved det Offentlige bestemte Ægteskaber, heller ikke med Heeren ⁹³⁾ i Confluxen af Fremmede i store Stæder, og der neppe kan faae et mildere Anstrøg ved Sammenligninger hentede fra myere Lider ⁹⁴⁾, men maa søges ene i den fanatiske, vilde Character, der er de asiatiske Religioner egne, maatte nødvendigviis demoralisere Mennefskeden i den frygteligste Grad; hvorsør de strænge Bud mod אִוֶּרָה og אִוֶּרָה Num. 25, 1 f. Deut. 23, 18. Ved at henstille den hos Orientalerne tidligen vakte og stærkere angribende Drift i Religionens Tjeneste og saaledes lægge Lønder til den raa Sandfælsighed frembragtes hiin unaturlige Affstyelighed, der besmittede Canaan og den hele asiatiske Cultus, der næsten ikke var til at undertrykke, før en total Odelæggelse af Folkene tilintetgjorde al Erindring derom cfr. 2

⁹¹⁾ Herod. I. 199. 144. Epist. Jer. 43: *‘Αὐτὴ δὲ γυναῖκες περιέδιδουσαν οὐκ εἶχον ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηται, θυμώσαι τὰ πλῆθη. ὅταν δὲ τις αὐτῶν ἐφελκισθεῖσα ἐπὶ τινος τῶν παραπορευομένων κοιμηθῆι, τὴν πλησίον ὀνειδίξει, ὅτι οὐκ ἤξιώται ὡς περ καὶ αὐτὴ, ὅτε τὸ σχοινοῦν αὐτῆς διερῶσται.*

⁹²⁾ Comment. Gott. VI. 30.

⁹³⁾ Ideen I. 102.

⁹⁴⁾ Manso Versuch über einige Gegenst. der Myth. 225 sq.

Reg. 7, 25. Naar man tænker paa disse tvende den mennekelige Naturs frygtelige Forvildelser *Mennekeoffer* og *Hierodulien* ⁹⁵⁾, kan man begribe, hvorfor

⁹⁵⁾ Begge Dele staae i den næieste Forbindelse og ere sandsynligviis udgangne fra den samme Forestilling, at opoffre Guddommen det Kjæreste, hvortil først senere ved Offringen af Fremmede og Giender Betragtningen kom til, at udsone Gudernes Vrede ved Tilintetgjørelsen af det meest forhadte (Böttiger l. c. 273); den phæniciske Soltjeneste gav Anledning dertil og fra Phænicien af udbredte Mennekeoffring sig til hele Grækenland; ifjondt den, som før er bemærket, henhørte til den blodige Oldtid, saavede man endog i Grækenlands oplyste Lænder ikke Exempser paa sliq Opoffrelse. Efter Spaamanden Cypriantides Raad slagtede endog Themistocles Aftenen førend Slaget ved Salamis de 3 fangne Perser, Herres Frænder. Plut. Them. cap. 13. Hvorvidt Mennekeoffre vare udbredte hos alle Oldtidens Nationer, viser Saubert de sacrific. cap. 21 og Böttiger l. c. l. 355, endog Liber lykkedes det først at udrydde Mennekeoffre i Afrika og i Gallien. Tertull. Apolog. 8. Fra denne Mennekeoffring udgik Prostitutionen, Hierodulien, da Hengivelsen af Jomfrudom traadte istedet for det blodige Offer. Et Anstrog af denne Forestilling findes Jud. 11, 37, 39 באברה על - בחרי. Over Rysterne af Middelhavet og det sorte Hav, paa Den Knidos, Cythere, fort overalt, hvor phæniciske Kolonier anlagdes, udbredtes i Forbindelse med Venus = Dyrkelsen den rædsomme Ulfik; egne Tætte ved Templerne vare dertil indrettede. Ogsaa derom taler den hellige Skrift; de כבוד בנות, som omtales 2 Reg. 17, 28, ere saadanne Tætte; ja det Sicea, som forekommer Salust Jug. 56, der havde Tilnavn Venerea Plin. 5, 6. Solin. 27, og hvorum Valer. Max. fortæller 4, 6, 15 at matronæ i Templet der ad quæstum dotes corporis injuria contrahebant, er sandsynligviis kun en romaniserende Udtale af hiin כבוד בנות cfr. Cellar. IV. 5. pag. 306. Heist sindrigh er ogsaa den først af Selden p. 313 antagne, siden af Böttiger p. 169 stadfæstede Conjectur, at Navnet Venus selv er en romaniseret Udtale af בנות; Svidas

Ødelæggelseskrigen med Cananiterne maatte paabydes og hvoraf det stærke Udtryk hos Moses, at Landet skulde udspnye sine Indbyggere. ⁹⁶⁾

Blandt de forskjellige Baåler nævngives Jud. 8, 35. 9, 4, at Israæliterne gjorde sig בעל ברית til en Gud; denne har man med Gersoniden, Farchi og Fl. oversat ved Forbundsbaal og derved samstillet med *Zeus ὄρμιος*, Hercules sidius, Jupiter lapis. Saa sikkert, som Gesenius udgiver det for, synes det ikke at være, saasom de orientalske Gudsdomme og den hele Baaltjeneste ikke stemmer overens med hiin Forestilling, der hører den græske Land til. Bistnok staaer Wacharts Mening ⁹⁷⁾ at det betegner Baal Beryti, ikke paa stærke Grunde, ⁹⁸⁾ idetmindste hvad Forbindelsen mel-

har ogsaa *βίος, ὄνομα θεᾶς*. At idvrigt Venus fra Orienten kom til Vesten, er upaatvileligt; allerede Manso har godt paavist det l. c. p. 232 sq.

⁹⁶⁾ De hyppigt forekommende Pluralisformer הַאֲשֵׁרִים, הַעֲשָׂרִים, הַכְּעָלִים, forklarer man med Gesenius om Baalsstætter o. s. v., dertil berettiger Texten ikke; derimod er det aabenbart, at Baal og Astarte saavel var et særegent Navn for en enkelt bestemt Guddom som tillige fik flere Tillægsord, hvorved hiint oprindelige Hovedbegreb modificeredes s. Ex. Baalsfemen, Baalsfub, Baal Peor o. s. v.; naturligviis havde de forskjellige Billedstøtter forskjellige Emblemer; dette oplyser Selden de diis Syris. 261. — „Successu tamen temporis Baal commune multorum idolorum cognomen factum et quia variis Baal cognominibus distingveretur, hinc evenit, ut in scripturis toties culpentur Israelitæ, quod servierunt בְּעֵלִים Baelim nullis et diversis.“ Carpz. App. 131. „Deæ matres“ ere ogsaa befjendte, formedelst Maanephaserne.

⁹⁷⁾ Opera I. 775.

⁹⁸⁾ Naar Studer (l. c. p. 230) med et (!) forundrer sig over at Baal tages femin., saa har han neppe seet Stedet selv efter

lem denne Stad og det sydlige Canaan angaaer; ⁹⁹⁾ imidlertid har den dog ledet paa et Spor, ¹⁰⁰⁾ Surien har benyttet, som fortjener at paaagtes; han henfører Baal Berit til det frembringende, fødende Princip, af אבב, אבב, אבב. Mærkelig er vistnok Sanchuniathon's Efterretning, at der i Egnen omkring Byblus dyrkedes en qvindelig Guddom ved Navn Beryth (καὶ θηλεία λεγομένη Βηροῦτ); men det phœninske βηθ, βερων forklarer Hesychius ved ἰσχυς; denne qvindelige Baal er altsaa en Modification af Baal og Afstamtes før omtalte Guddomme. — Af de øvrige Baaler forekommer i Bibelen blot Baalseub, hvorom siden.

Endnu finde vi i Dommernes Periode omtalt Philisternes Gud Dagon דגון Jud. 16. 23. 1 Sam. 1, 19; at det var en Fiskegud, er vistnok sandsynligt, ei blot af etymologiske, men ogsaa af archæologiske Grunde. Fiske dyrkedes

hos Bochart; thi denne grundige Lærde møder denne Indvending ved at henvise til de Steder, hvor η βᾶαλ forekommer, see Not. 88. Overhovedet maa her erindres, at Hebræeren ingen Navn have for Gudinde; אלהי אלהי kaldes udtrykkelig i Reg. 11, 5, 33. אלהי אלהי; Brugen af η θεός er noksom bekendt; ogsaa hos Romerne forekommer Deus paa samme Maade; om Venus hos Virgil Æneid. 2, 232, Pallas hos Servius til d. St.; Macrobbi Saturn. 3, 8; om Alceto Virg. Æneid. 7, 497; om Aurora Cicero N. D. 1. 28.

⁹⁹⁾ Er Berytus virkelig ברוט 2 Sam. 8, 8, og kaldes den virkelig i Chron. 18, 8, ברוט? Michaelis Combination (Suppl. No. 1116), at der skal læses ברוט, grunder sig paa hans Mening om ברוט. Steph. Byz. Ord: Βηροῦτος, πόλις φοινίκης κτίσμα Κρόνου staaer altfor løstrevet.

¹⁰⁰⁾ Histoire des dogmes 11, 620.

¹⁰¹⁾ Hos Euseb. Præp. Evangel. 1, 10 (p. 36.)

i Ægypten ¹⁰²⁾, fornemmelig hos Syrerne ¹⁰³⁾ under Navn af Derceto, Atergates 2 Mac. 12, 26. Hermed forverlede man sandsynligviis den babyloniske Giffedyrkelse af Oannes ¹⁰⁴⁾; Atergates eller Derceto kom saaledes i Forbindelse med Astartes Dyrkelse og begge Guddomme kunne betegne det samme Begreb, nemlig det fødende, undfangende Princip, hvoraf Forverlingen med Venus er forklarlig. ¹⁰⁵⁾ Elægtfæbet mellem Derceto og Dagon synes derfor med Grund at kunne antages; at Dagon forekommer som Masculin, kan ikke være nogen Indvending paa Grund af den phœniciske Venus ovenomtalte hermaphroditiske Natur. Ogsaa kan man betragte Dagon som den philistæiske Baal, til hvilken da Astarte, som Atergates sluttede sig i 1 Sam. 31, 10; thi hvordan man endog vil udjevne Divergensen mellem 1 Sam. 31, 10 og 1 Chr. 10, 10, saa er det aabenbart at יָדָג adskilles fra deres Guder (אֱלֹהֵיהֶם); disse אֱלֹהֵיהֶם ere censubetydende med אֱלֹהֵיהֶם hos Sam. I. c. Figuren

¹⁰²⁾ Herod. I. 200. II. 72. Ælian. 9, 51. 56. 12, I. Prichard I. c. Pag. 271.

¹⁰³⁾ Diodor II, 4. Παρά δε ταύτην (σ: ved Afcalon) ἐπάρχει τέμνος θεᾶς ἐπιφανῆς, ἣν ὀνομάζουσι οἱ Σύροι Δερκετοῦν· αὐτὴ τὸ μὲν πρόσωπον ἔχει γυναικῶς, τὸ δ' ἄλλο σῶμα πᾶν ἰχθῆος, cfr. Strab. 17, 812. Cicero de nat. Deor. 3, 15. Ovid. Metamorph. IV. 45. Seiden I. c. 276 sq.

¹⁰⁴⁾ Berossus efter Alexand. Polyhist. hos Eusebius. Helladius hos Phot. Bibl. Cod. 279.

¹⁰⁵⁾ Manso I. c. p. 17. At Aphrodites Dyrkelse fra Sverasien kom ned til Søeflysten synes Herodot selv at antyde I. 111; om Templet i Afcalon see I. 101. Saaledes Manilius Astron. 4.

Scilicet in piscem sese Cythera novavit,
Quum Babyloniacas submersa profugit in undas
Inscruitque suos squamosis piscibus ignes.

af Dagon beskrive ogsaa Rabbinerne saaledes, at den oberste Deel havde en menneskelig Skikkelse, den nederste Deel en Fisk; deraf ogsaa 1 Sam. 5, 4 $\text{וַיִּבְרָךְ יְיָ בְּרִיבְרָא.}^{106}$) Dette er den almindeligste Mening; gandske afvigende herfra er hvad i Fragmentet af Sanchuniathon Philo fra Bybl. har, ifølge hvilket וַיִּבְרָךְ kommer af וַיִּבְרָךְ og altsaa som han siger: *Ααγών ἐστὶ σίτων . . . ἐπειδὴ εὖρε σιτον καὶ ἄροτρον, ἐκλήθη Ζεὺς ἄροτριος*, i hvilket Bochart iftemmer. ¹⁰⁷) Denne Tradition er for nærværende Tid forkastet af alle Fortolkere, fornemmelig paa Grund af den Usikkerhed, hvori man er om Sanchuniathon og hans Fortolker Philo.

For disse Baaler forekomme kun sjældent Temples, f. Ex. for Dagon Jud. 1 Sam. 5, Baal-Perit. Jud. 8, 33; sædvanligere dyrkede man Guderne i hellige Lunde, under Træer; ja efter al Rimelighed betragtedes Træer, som de første Fetischer, først som Gudeboliger, under hvilke Dffringer stode 1 Reg. 14, 23. Derfor forekomme Lunde fast hos alle Nationer som hellige Steder, ja Denævnelser Lunde gif endog over til at betegne et helligt Sted, bestemt til Gudstjenesten, om det endog ikke var besaaet med Træer. ¹⁰⁸) Saaledes fandt ogsaa Baals og Alstars

¹⁰⁶) Saaledes beskriver Lucian de Dea Syr. Derecto. *Λεγκετοῦς δὲ εἶδος ἐν φωνίῃ ἐθρησάμην, θέημα ξένον, ἡμισέη μὲν γυνή, τῆς δὲ ὀκίσσον ἐκ μηρῶν εἰς ἄκρον πόδας ἰχθίος ὅση ἀποτείνεται.* Atergate udledes ogsaa af וַיִּבְרָךְ - וַיִּבְרָךְ .

¹⁰⁷) Hieroz. I. 41.

¹⁰⁸) cfr. Schol. til Pind. Ol. 3, 31: *Ὀὐκ ἂν τις ἔντανθα ἐναντιωθεῖν τῷ Πινδάρῳ τῷ το ἐτι ἀφύετον χωρίον ἄλλοις ὀνομάζοντι. ἔλεγον γὰρ πᾶν χωρίον ἀφιερωμένον θεῷ κἄν ψίλον φυτῶν ἢ ἄλλοις, ὡς καὶ Ὀμηρος (Il. 11. 506, cfr. Strabo 9, 412.) Fortræffelig oplyser dette Grimm om Germanerne i*

tes Cultus Sted under Træer Hos. 4, 15. Jerem. 2, 20
2 Chr. 28, 4. Denne Forestilling ligger formodentlig til
Grund for LXX Oversættelse af אֲשֵׁרִים ved ἄλσος, ἄλση,
hvorfra det er gaaet over i Vulg. og Luthers Oversættelse,
og har udbredt den Mening, at אֲשֵׁרִים betegner en Lund,
hvilken Zeil Gesenius lykkeligen har besejret i Thes. 1, 163,
hvorved vi dog bemærke, at i Deut. 16, 21 אֲשֵׁרֵי הָאֲרָצָה
Betydningen er høist problematiff især formedelst det
tilføiede אֲשֵׁרֵי מִזְבְּחֵי יְהוָה, og at Udtrykket נטע neppe
med Gesen. betegner erigere, men maaffee suarere sigter
til Træers Plantelse, som en Slags Fetich, der skulde
være Afstartebilleder.

Endnu fortjener i Dommernes Periode at paaagtes den
blandede Gudsdyrkelse, Micha indrettede Jud. 17; For-
tællingen indeholder nogle Dunkelheder, som gjør det nød-
vendigt, at vi korteligen behandle dette Sted; endog den
nyeste Fortolker (Studer) synes at have misforstaaet det.
En overtroiff Moder, fra hvem hendes Søn, Micha, havde
borttaget nogle Penge, som han af Frygt for hendes In-
cantationer giver hende tilbage, havde bestemt disse Pen-
ge til gudeligt Brug til Jehova, til deraf at lade
gjøre פֶּסֶל וּמַסֵּכָה; dette skeer, han opretter et אֱלֹהִים
dertil en אֲשֵׁרֵי וְתַרְפִּים og indsætter en af sine Sønner til

deutsche Mythol. 30:41: „Tempel ist also zugleich wald
was wir uns als gebauetes, gemauertes haus denken, ist
sich auf, je früher zurück gegangen wird, in den begriff einer
von menschenhänden unberührten, durch selbstgewachsene bäume
gehegten und eingefriedigten heiligen stätte. Da wohnt die
gottheit und birgt ihr bild in rauschenden blättern der zweige.“
Lignende findes hos Plin. Hist. Nat. 12, 1. Hæc fuerunt nu-
minum templa priscoque ritu simplicia rura etiam nunc deo
præcellentem arborem dicant.

Præst ved en sædvanlig Mitus. Alt det, der saa gandske bestemtes til *Jehova*, ikke egentligen skulde henregnes til Afgudsdyrkelse, er ienefaldende; Spørgsmaal er kun hvad de fire Udtryk, *פסל*, *מסכה*, *אפרר*, og *חרפים*, der med saa megen Bestemthed skjelnes fra hinanden 17, 5, ja endnu stærkere 18, 14, 17, 18, hvor Forskjelligheden betegnes med *מאן*, skulle betyde, da det jo er fire gudstjenstlige Afbildninger, Micha lader forfærdige. Studer, der paa Grund af Deut. 9, 15. Ps. 106, 19. Nehem. 9, 18 cfr. Exod. 34, 17 mener, at *מסכה* er Jehovabilledet, fremstillet som Stud, vil i hos forstaae en menneskeligartet Skikkelse og altsaa i detvænde Billeder see en Grundtypus for Cherubgestalterne, som senere Ezech. 1. 10 cfr. 10, 14, indeholde Foreningen af begge disse Skikkelser. *חרפים* ere efter hans Mening da de paa Ypperstepræstens Ephod anbragte Urin og Thummim, hvorved Drakel skulde gives. Den hele Fremstilling er væsentligen sammenhangende med en Anskuelse af den mosaiske Cultus historiske Oprindelse, i hvis nærmere Drøftelse vi paa dette Sted ikke kunne indlade os. Forudsættende, at denne mosaiske Cultus paa den nævngivne Tid fandt Sted ¹⁰⁹⁾ i Landet, kunne vi af Textens Ord Jud. 17 ikke see andet, end at Micha vilde indrette et *Jehovacapel* hos sig; men da han havde saa ufuldstændige Begreber om denne Cultus, saaledes som man heller ikke kan vente det anderledes i den Tid, som fulgte nærmest efter Josua, saa sammenblander han Dele af den

¹⁰⁹⁾ E. 18 31 staaer Billedet hos Daniterne, saalænge Guds Huus er i Sicho? Hvilken Forvirring afstedkommer ikke denne Efterretning, naar man antager den hele Cultus som en senere Fiction; see Studer til d. St.

mosaiske Cultus (Ephod) med den idolo-latriske (de forskellige Billeder) og faaer saaledes sit Capel istand. ¹¹⁰⁾ Hans uklare Forestilling viser sig jo ogsaa deri, at han leier en Levit til Tjenesten og derved troer Sagen afgjort; at han anseer det støbte saavel som det udskaarne Billede ikke mindre for Gud, end sine Therapher, viser 18, 24, hvor han klager over, at de har taget hans אלהים. Dog synes Daniterne kun at have anseet הוֹדָה for det egentlige Jehovabillede; thi naaget de først havde taget alle 4 Dele 18, 17 og Leviten tager Ephod, Theraphim og הוֹדָה med sig (18, 20) ikke מַסְכָּה, reflectere Daniterne dog kun paa הוֹדָה og tvende Gange 18, 50, 51 nævnes dette udtryffeligen, som det, de egentligen opstillede, hvilket neppe er aldeles tilfældigt. ¹¹¹⁾

Vi ere her gaaet ud fra den Mening, at det her nævnte אֲרֹן er den sædvanlige Præsteskjorte, egentligen eiendommelig for Uppersæpræsten, i hvilken Urim og Thummim sad, siden ogsaa en Dragt for de øvrige Præster 1 Sam. 22, 18. Den hele i Historie 17 og 18 Cap. taler aldeles ikke for nogen anden Mening. Imidlertid har man tillagt אֲרֹן Betydningen af et Idol, Afguds-billede, fordi det staaer i Forbindelse med de 3 andre til Idololatrien henhørende

¹¹⁰⁾ cfr. Seld. l. c. 99.

¹¹¹⁾ I en Disfert. som under J. Fedts Præsidium er holdt af Albert Weiel (de idolo Michæ. Rostoch 1695) søger Forfatteren at bevise, at Michæ Gudehuus, en Efterligning af Labernafelet, havde de fire Stykker, som vare væsentlige for dette, nemlig Arken, Naadestolen, Præsteephod og Cheruberne; det første er הוֹדָה, det af Træ skaarne, det andet, Laaget, er מַסְכָּה af אֲרֹן tildække, cfr. Es. 25, 7; det tredje er klart ved sig selv; Theraphim ere Cheruber, af hiin forhen berørte Derivation af אֲרֹן. Interessant er den hele Conjectur, skjøndt den trænger til stærkere Beviis, end han har givet det.

Gjenstande uden at betænke, at saavel Micha som Leviten ikke i mindste Maade ville ansees som Afgudsdyrkere, men som Jehovas Tjenere; ¹¹²⁾ Daniterne modtage ogsaa en Spaadom fra Jehova Jud. 18, 6; dette taler altsaa for, at Ephod har den sædvanlige Betydning. Vigtig med Hensyn til Afguderiets Historie i denne Periode er dette kun for medelst den Ephod, Gideon gjorde Jud. 8, 27, med hvilket Israelliterne ogsaa drev Afguderie (יִזְבֵּחַ אֱלֹהִים). Denne זָבֵחַ har allerede N. Isaac, Procopius og A. forklaret om et Villedede, i nyere Tid er dette paastaet med en saadan Eifflerhed ¹¹³⁾, at Ingen uden Hengstenberg har vovet at modsig det. De etymologiske Grunde ere yderst svage; זָבֵחַ skulde kunne være en Statue, fordi disse vare belagte eller overtrukne med Guldblader (cfr. זָבֵחַ Es. 30, 22) Hvor svagt dette er, sees let: Stedets Sammenhæng taler heller ikke for noget Villedede eller for at forlade den almindelige Betydning; den præstelige Dragt, der havde Drafslet ¹¹⁴⁾ i sig, skulde netop ved sin kostbare Materie være et Minder om den Rigdom, de havde faaet af Byttet v. 26 ¹¹⁵⁾, som de nu helligede til Jehova. Ogsaa her

¹¹²⁾ Dette udtrykker Micha endog i al Enfoldighed 17, 13: „nu veed jeg, at Jehova er mig gunstig, siden jeg har faaet en Levit til Præst;“ Leviterne, vidste han dog, herte Jehovatsjenessten til, cfr. Hengst. Christol. III, 128.

¹¹³⁾ Cfr. Michael. Suppl. No. 33. Gesen. Thes. p. 135 statua, simulacrum; ita sine controversia in loco Jud. 8, 27. Sinder l. c. „Das Ephod bedeutet hier unstrittig eine goldene Statue und zwar des Jehovas.“

¹¹⁴⁾ „In das Ephod dachte man sich die Gegenwart Jehovas mächtig eingeschlossen.“ Hengst. l. c.

¹¹⁵⁾ Jurieu hist. des dogmes p. 731. cfr. Pfeif. Dub. Vex. 345. Hoë. 3. 4. beviseer aabenbart slet intet.

laae noget Uklart til Grund hos Gideon; men at Folket senere drev Afguderie med et Minde, der oprindeligt havde en anden Bestemmelse, finder sin Paralell i Historien med Kobberflangen, og berettiger os ikke til at forandre den sikke Betydning af et Ord. Klæder, ophængte som ἀναθήματα, donaria ere i Oldtiden meget almindelige; saaledes sendte Erósus sin Koues Arm- og Halsbaand til Delphi ¹¹⁶⁾, Ægish sender hos Homer ¹¹⁷⁾ blandt andre ἀγάλματα og saa ὑφάσματα; de iliske Qvinder forære Athene en πέπλος. ¹¹⁸⁾ I disse Klæder, der tillige vare Mindetegn, vare der ofte indvævet mytologiske Gjenstande ¹¹⁹⁾; en saadan Gave, tilmed et spodium, var ogsaa den γίβη, Gideon lod gjøre og opstille.

Saaledes vise altsaa begge Begivenheder baade Michas Gudcapel og Folkets Misbrug af Gideons Ephod, hvor tilbøielig Folket var til Afguderie, og hvor let der ved Siden af den egentlige Cultus dannede sig andre. En saadan Afgudsdyrkelse har Winer (l.c. I. 508) uden videre statueret Jud. 5, 19, fordi der staaer ׀ֿ׀ֿ׀ֿ׀ֿ׀ֿ; men ikke at tale om, at Betydningen Villedstøtter er høist usikker — Gesen. oversætter det ved Steenbrud — saa er det endda, forudsat at det virkelige betegner Statuer, slet ikke afgjort, hvad Elags det var; det kunde jo gjerne være Afgudsbilleder, som vare blevne staaen-

¹¹⁶⁾ Herod. 1, 51.

¹¹⁷⁾ Odyss. 3, 274 og Esf. dertil.

¹¹⁸⁾ Iliad. 6, 271, cfr. Lakemacheri Antiq. Græc. 216.

¹¹⁹⁾ Saubert de sacrif. 571. Betsjendt er det, at Klæder overhore: det i Orienten hore til de meest yndede Gaver, cfr. Harmar Beobacht. 11. 97.

de fra de hedenske ¹²⁰⁾ Indvaaneres Tid uden at dermed nogen Dyrkelse var forbunden. Siden var der vel i Gilgal en Afguds- eller Billedtjeneste, Jos. 4, 15. 9, 15. 12, 12. Nm. 4, 4. men denne grundede sig paa den af Jeroboam indrettede Cultus og staaer ikke i mindste Maade i Forbindelse med de her omtalte פְּסִילִים.

Den Mand, som i saa mange Henseender var den jødiske Stats Restaurator, nemlig Samuel, lod sig det ogsaa af al Magt være magtpaaliggende at tilintetgjøre den fremmede Cultus 1 Sam. 7, 5 og de første Konger Saul, 1 Sam. 28, 9, og fornemmelig David, 1 Chr. 25 søgte at udrydde Afgudsdyrkelsen og stadfæste Jehovas Cultus, der ved det salomoniske Tempel for bestandig skulde herske i Landet. Dog er det bekjendt, hvortidet Salomo selv blev sit Forsæt troe, hvorledes han, forledet af sine indenlandske Qvinder, forfaldt til Afgudsdyrkelse. 1 Kong. 11, 2 nævner udtrykkelig מַלְכִים , עֲשָׂהֲרָה , אַלְהֵי צְרִיבִים , כְּמוֹשׁ , שֶׁקֶץ עַמְּמִים. Disse ere før omtalte. Kun angaaende Chemosch bemærke vi følgende. Alt Mogle have holdt ham for eensbetydende med Baalpeor, er ovenfor (Not. 76) erindret; dette synes ikke rimeligt, fordi han aabenbart i den hellige Skrift indtager en vigtigere Plads i Moabiternes Historie. Num. 21, 29 kaldes Moab udtrykkelig עַם - כְּמוֹשׁ, 1 Reg. 11, 7, 2 Reg. 23, 13 kaldes han שֶׁקֶץ מוֹאָב; Jerem. 48. 7 hedder det i Trudselen mod Moab: „Chemosch skal vandre i Landstygighed tilligemed sine Præster og Fyrster cfr. v. 13 Moab

¹²⁰⁾ Ogsaa her har Studer den forunderlige Grille, at disse פְּסִילִים er det Steenmærke, som Israelliterne opreiste strax efter Dvergangen Jos. 4.

skal blive til Skam ved Chemosch.“ Alle disse Steder bevise, at Chemosch var Moabiternes fornemste Afgud. Hermed staaer det vistnok i en paafaldende Modsætning, at han ogsaa kaldes i Tiltalen til Ammoniternes Konge Jud. 11, 23 אֱלֹהֵי חִי; dersom man altsaa ikke vil antage, at Ammoniterne havde denne Gud tilfældeds med Moabiterne, hvad der saavel efter disse Nationers som disse Naturguddommes Bestaaffenhed er rimeligt, saa torde det ogsaa være, at Sephta, hvis hele Levemaade neppe tillod ham at bekymre sig meget om Gudstjensiens Væsen hos Nabofolkene, har forverlet Navnene, især i en Samtale, der berørte Moabiterne saa nær. ¹²¹⁾ Ogsaa dette kan bemærkes, at Chemosch ikke egentligen her kaldes Ammoniternes Gud, men den amonitiske Konges, der gjerne kunde have sluttet sig til et beslægtet Folks med hans Folks Gud beslægtede Nationalgud, uden at dette var Tilfælde med hele Folket. Hvad Chemosch isvrigt var for en Afgud, lader sig paa ingen Maade afgjøre, da der i Bibelen, vor eneste Kilde, ikke forekommer noget Attribut, som nærmere beskriver ham; Nogle

¹²¹⁾ Studer nærer af den Grund Trivsel om Egttheden af 11, v. 12:29; „die fast wörtliche Uebereinstimmung mit den Relationen des Pentateuchs Num. 21, 11, ist keineswegs geeignet diesen Verdacht zu mindern;“ kun v. 21, hvor Chemosch siges „mit der größten Unbefangenheit,“ som en ligeberettiget (?) Gud ved Siden af Jehova, torde gøre Fordring paa hiin Alderdom, hvorfor han ikke ligefrem vil forkaste det hele Afsnit. Dersom dette er den for nogle Decennier siden saa høit prisede „hoiere Critik,“ at forkaste et Sted formedelsst de Vanfærligheder, det enten indeholder eller hvilke man lægger deri, da vil det vistnok ikke være let at finde Fodfæste nogensteds i Bedømmelsen og den critiske Burderen af en Forfatter.

holde derfor Chemosch for Solen ¹²²⁾, Andre for Krigsguden ¹²³⁾, Andre for Saturn.

Et Vendepunct i den israeltiske Cultus Historie gjorde den bekjendte Kalvetjeneste, Jeroboam lod indrette i Reg. 12, 28, oprindelig en Billedtjeneste, som skulde symbolisere Jehova; dens ægyptiske Oprindelse er uimodsigelig (See Pag. 9). Hugo Grotius har i denne Anledning antydet — hvad det er meget rimeligt — at Jeroboam vilde sørge for, at den ephraimitiske Nationalcharacteer bevarede sig i en bestemt og markeret Modsætning til den judaiske i Reg. 12, 26, 27, og at dertil Intet kunde være virksommere, med at bevare Mindet om Stammens ægyptiske Oprindelse igjennem Joseph. ¹²⁴⁾ Heraf lader sig hans hele politiske Udsærd vistnok med megen Sandsynlighed forklare; var der ikke en saadan Grund, da er det ubegribeligt, hvorfor han tog et ægyptisk Symbol og ikke et cananitisk, endskjøndt Folket i den hele lange foregaaende Periode ¹²⁵⁾ ikke hældede til den ægyptiske, men cananitiske Cul-

¹²²⁾ Calmet dissert. sur Baalphéger, Chemosch et les dieux Moabit. i 3 B. af hans Comment. Cfr. Not. 76.

¹²³⁾ Cfr. Winer l. c. p. 200.

¹²⁴⁾ Hans Ord ere: Volebat Deum coli in ea figura, quæ Josepho Dei ministro, unde ortus erat Jeroboanus, dicata olim fuerat et quæ in Cherubinis partem faciebat præcipuam, ut vel illo aspectu populus retineretur in veneratione posteritatis Josephi faciliusque crederet eis regnum deberi, qui orti essent ab eo, cujus maxima in omnes Israëlitas fuerant beneficia. Vi lade naturligviis Hypotesen om den Joseph senere tillagte symboliske Tre staae ved sit Værd.

¹²⁵⁾ Watke har rigtignok, som ovenfor er bemærket, paastaet, at Kalvetjenesen er cananitisk, men aldeles uden Grund, see Hengstenberg die Authentie d. Pentat. I. 160.

tus. Hans eget Uphold i Egypten er ingenlunde tilstrækkelig til at forklare os Oprettelsen af hiint ægyptiske Symbol. Men klarere er Efterretningen 2 Chr. 11, 15, der ogsaa gandske tydeligt beviser denne Cultus ægyptiske Oprindelse; der siges nemlig, at Jeroboam indsatte Præster for $\alpha\alpha\alpha$. ¹²⁶⁾ Disse Bukke, hvis Dyrkelse var almindelig i Egypten ¹²⁷⁾, vare Symbolet for den avlende, frembringende Kraft ¹²⁸⁾, og dyrkedes med saa afskyelig en Cultus, at Herodot ikke kan bringe det over sig at nævne den ¹²⁹⁾; denne Latrie var egentligen eiendommelig for den mendesiste Nomos; *Μενδής* betegner, efter Herodot ¹³⁰⁾, en Buk, hvorfor Grækerne ligefrem kaldte ham Pan, hvem man tilskrev ligesaadanne Virkninger og tillagde en lignende Kraft. ¹³¹⁾ At dette Symbol ikke blev frem-

¹²⁶⁾ Aldeles ugrundet er Hengstenbergs Mening, at Chronisten blot vil sige, at Kalvetjenesten var ligesaa forbryderisk, som Bukketjenesten l. c. 119 160 sq. Derom indeholder Texten et Ord; det gjentagne γ viser det Modsatte.

¹²⁷⁾ Herod. 2, 16: *Σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἴγας οἱ Μενδήσιοι καὶ μᾶλλον τοὺς ἐραστέρας τῶν θηλέων* — — — *καλεῖται δὲ ὁ Παν Ἀγυπτίσι Μένδης*; flere Beviissteder see Bochart 1, 312.

¹²⁸⁾ Suidas s. Mende, siger, at Bukken blev æret *ὡς ἀνακείμενον τηγονίμῳ δυνάμει* ὀχευτικὸν γὰρ τὸ ζῷον.

¹²⁹⁾ L. c. *ὅτεν δὲ ἐνεκα τοιοῦτον γράφοσι αὐτὸν, οὐ μοι ἡδιδὸν ἐσι λέγειν*. Fortællingen herom findes hos Pindar, efter et Fragment hos Strabo 17, Pag. 551. Horapoll. Hieroglyph. 1. 48; ja endog Plutarch fortæller det om sin Tid Pag. 989.

¹³⁰⁾ Etymologien see Jablonski Pantheon 1. 271, mod hvilket Champollion (Egypte sous les Pharaons II. 121) har gjort Indbendinger.

¹³¹⁾ Efr. Hengst. l. c. 142 seq. Den hele Dyrkelse har hørt til Mysterierne, hvorfor man ikke har fundet synderlige Afbildin-

med for Israelliterne, beviser Forbudet Lev. 17, 17, men den symboliske Betydning gif her, som oftere, tabt for den raaere Deel af Folket, derved blev Forestillingen om שַׁיִרִים endnu mere skadelig; den eventyrlige Gestalt af halv Menneſke og halv Buk, som var dem eiendommelig, bragte Forestillingen tilſeie om, at de vare Utyſker, Skovmenneſker, Dæmoner, der levede paa øde Steder, hoppende og springende i eventyrlige Dandſe cfr. Es. 13, 21, 34, 14. ¹⁸²⁾ Dog synes denne Bukketjeneste ikke at være bleven meget udbredt, ſaaſom Folket i det Hele blev mere tilbeielig til det cananitiske, end til det ægyptiſke Afguderie.

ger; dog mangle de ikke aldeles, ſom det ſees af Minutolis Keiſer. Andre ſtillede Mendes ſammen med Priapus cfr. Diod. I. 88, maaskee ved en Forveſling, ſee Prichard I. c. 104.

¹⁸²⁾ Orientalſke Sagn om Skovdjevle, ſee Voſart I. c. Pag. 613, og Geſen. til Es. I. 465. Alle Here tænke ſig Djævelen i Bukkeſkikkelse, cfr. Grimms deutſche Mythol. 557. See ogſaa Deut. 32, 17. Pf. 106, 37.

Sxamensliste.

Den offentlige Examen i Odense Cathedralsskole for Aaret 1838 begynder Torsdagen den 13 September og fortsættes til Onsdagen den 26 iberegnet om Formiddagen fra Kl. 9 og om Eftermiddagen fra Kl. 3 i følgende Orden:

Skriftlig Prøve.

Formiddag.

Eftermiddag.

	Torsdag 13 Septbr.	
IV. Klasse	Historie.	IV., III. og II. Kl. latinſk Stil.
III. Kl.	Religion.	
	Fredag 14 Septbr.	
IV. Kl.	Religion.	IV. og III. Doversættelse af Latin.
III. Kl.	Historie.	

Mundtlig Prøve.

	Lørdag 15 Septbr.	
Candidaterne	Hebraisk.	IV. Kl. Fransk.
II. og I. Kl. Historie og Geogr.	III. Kl.	Hebraisk.
	Mandag 17 Septbr.	
Candidaterne	Mathematik.	IV. Kl. Lydsk.
III. Kl.	Græsk.	II. Kl. a Græsk.
	Tirsdag 18 Septbr.	
Candidaterne	Latin.	III Kl. Fransk.
IV. Kl.	Mathematik.	II Kl. b og I Kl. Græsk.
	Onsdag 19 Septbr.	
Candidaterne	Græsk.	Candidaterne Lydsk.
III Kl.	Mathematik.	II. og I. Kl. Dansk.
	Torsdag 20 Septbr.	
Candidat. Historie og Geogr.	Candidaterne	Fransk.
IV. Kl.	Latin.	II. Kl. a Religion.
	Fredag 21 Septbr.	
Candidat. Relig. og Nye Test.	III. Kl. a	Religion.
II. og I. Kl.	Latin.	II. og I. Kl. Fransk.
	Lørdag 22 Septbr.	
IV. Kl.	Græsk.	III. Kl. b. Religion.
II. og I. Kl.	Mathematik.	II. og I. Kl. Lydsk.
	Mandag 24 Septbr.	
Alle Klasser	Gymnastik.	Alle Klasser Sang.

Formiddag.

Eftermiddag.

Tirsdag 25 Septbr.

IV. Kl. Historie og Geograph. III. Kl. Indst.
III. Kl. Latin. II Kl. b og I. . . . Religion.

Onsdag 26 Septbr.

IV. Kl. Religion og Nye Test. IV. Kl. Hebraisk.
III. Kl. Historie og Geograph. II. og I. Kl. . Naturhistorie.

Torsdagen den 27 Septbr., Kl. 8 Formiddag, foretages den foreløbige Prøve med dem, som ere anmeldte til Optagelse i Skolen.

Efterat Dpflyttelse i hoiere Klasser og Omflyttelse i selve Klasserne er, ifølge Examen's Udfald, samt efter Discipulnes Flid og Fremgang, og deres Sjælevners Udvikling i det forløbne Skoleaar, bestemt ved den Censur, som efter tilendebragt Examen holdes af samtlige Lærere; foretages Translocationen i offentlig Forsamling, som holdes i Gymnasiet's Auditorium Torsdagen den 4 October Kl. 10 Formid.

Candidaterne, som i Nar forventes dimitterede til Universitetet, ere følgende:

1. Christ. Gottfr. Weber Faber fra Odense.
 2. Aug. Carl. Christ. Købke fra Odense.
 3. Christ. Gustav Svelmøe fra Sønderbø i Fyen.
 4. Fredr. Theodor Jacobsen fra Odense.
 5. Adolph Fredr. Recke fra Odense.
 6. Hans Peter Carl Theodor Ostenfeldt fra Odense.
 7. Jens Christ. Emil Reimuth fra Odense.
 8. Carl Theodor Gotthold Tommerup fra Odense.
-

Venner af Videnskabelighed, Skolens og Ungdommens Belyndere, indbydes arbejdigt til at bære denne offentlige Examen og det paafølgende offentlige Regnskab for sammes Udfald med deres hædrende og opmuntrende Nærværelse.

J. Sartorff.